

Jon Ole Hokstad

Landet som lokket

Neste år er det 90 år siden det kom ut ei bok på Grøndahl & søns boktrykkeri i Oslo med tittelen Landet som lokket: *Fortellinger fra pionerlivet i Amerika i begynnelsen av 1880-årene*. Den var skrevet under psevdonymet Trond Fjeld. En av datidas største norske litterater og litteraturanmeldere, Kristian Elster, anmeldte boka i Aftenposten:

Den siste av årets bøker kommer som en hilsen fra nordmenn i Amerika, den heter «Landet som lokket» og er en skildring fra pionerlivet i begynnelsen av 1880-årene. Boken er utarbeidet på grunnlag av en farmers erindringer om sine egne og sine naboers opplevelser. De er nedskrevet for mange år siden og uten tanke på offentliggjørelse, og manuskriptet er så oversendt Trond Fjeld som har utarbeidet dem i bokform.

Man kan vel gå ut fra at det boken inneholder, er virkelighetsstoff, beretninger om hendelser som har funnet sted, men uten nevning av navn. Boken danner således et verdifullt supplement til bøker som Kristofer Hansons «Præriens saga» og «Nordmænd i Amerika, Rølvaags Amerika-bøker og Bojers «Vår egen stamme». Man møter i «Landet som lokket» de samme trekk fra livet derover, skuffelser og slit, ensomhetsangsten, det knugende ved

prærien, vinterens ville snestormer, sommerens tørke. Det er i boken en ganske sterk social følelse, den forteller mere enn de andre om hvor utplyndret pioneren blev av handelsmenn og banker, – og ikke minst brennevinshandlerne. Boken munner ut i en protest mot alle de «profittjegere og deres lakeier» som er skyld i at det ikke i «vårt deilige Dakota» kan «leve i velstand tre ganger så mange mennesker som nu bor her og sulter.

Det er ingen bok med sterke skildringer, det er en beskjeden og stillferdig beretning om barskt og slitsomt liv, fylt med skuffelser og nederlag, med hell for en enkelt, og uhell for de mange. Det er noget rørende ved boken, den griper i all sin enkelhet – fordi den har som bakgrunn så mange landsmenns skjebne. De reiste fra innestengt fattigdom og kom til storstilet nød, – men det var jo alltid det, over noden og slitet var det muligheten til eventyret, om ikke i annen form så i den at det en vakker dag kom jernbanen og drev grunnverdiene i været og skapte formuer for de enkelte heldige. Nogen fikk virkelig den store chance – men de fleste pionerer forsvant i de navnløses skarer – prærien forbrukte dem og gjemte dem.

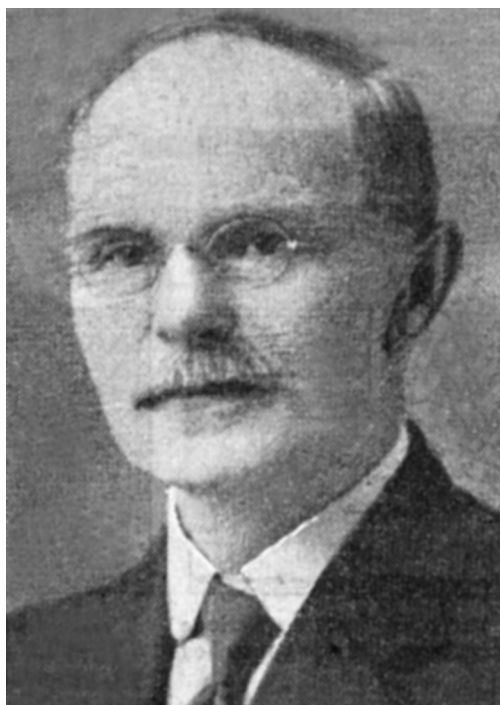
Boka ble anmeldt i flere av landets aviser, men merkelig nok ser det ikke ut til at

den lokale pressen fikk med seg verdien av boka, sjøl om psevdonymet Trond Fjeld skulle tilsi at den var ført i pennen av en fra distriktet. I Østlendingen skrev Bjørn fra landet (Oskar Bjørnstad) kort at «det er fra livet denne boka er», og oppfordrer forfatteren til å fortelle mer om «de to norddølene.» Ellers nevnes den bare som ei bok som er kommet til jul.

Iver Olsen

Fortellingene som boka er basert på, er skrevet av Iver Olsen Steihaug fra småbruket Steihaugen i Alvdal. Her ble han født i 1854, inn i en familie som slet i stor fattigdom. Foreldrene var Sigrid Larsdatter på garden Steihaugen og Ole Iversen fra Vågå. På sine eldre dager fortalte han at mora ofte måtte blande granbar og halmhakk i brødmjølet og kokt og stampet reinmose i lompen, og om hvor fornedrende det var å måtte gå til landhandleren og tigge om mer på borg. Han husket bare ett festmåltid, og det var da mora en dag serverte hestkjøtt, som de fikk av en nabo som mat for sauene. Familien spiste det sjøl. Men ungene måtte love ikke å fortelle det til noen. Det var bare hedninger som spiste hestkjøtt. Underernæring i barndommen førte til at Iver Olsens helbred og fysikk ble merket for livet. De første pengene tjente han under anleggstida ved jernbanen, men da den var slutt, var det arbeidsløshet og fattigdom igjen.

Da noen sambygdinger kom tilbake fra Amerika og fortalte om mulighetene til å slå seg opp i Vesten, bestemte Iver og brødrene hans seg for å prøve lykken. Da de ikke hadde nok penger til turen, gikk faren til det drastiske skritt å selge det vesle småbruket. Slik kom Iver og brødrene hans seg over Atlanteren, fikk kjøpt noen mål jord, bygde seg ei torvhytte, seinere et tøm-

Iver Olsen. Fra avisartikkel i Arbeiderbladets Lørdagsmagasin 15.10.1938, skrevet av Kaare Halvorsen.

merhus, og startet som farmere. Hjemstedet ble Lankin Nord-Dakota. Så snart de hadde spart nok penger, sørget de for at foreldrene kunne komme etter til Amerika og bosette seg i ei lita stue de hadde bygd for dem.

Iver Olsen, som nå hadde amerikansert navnet sitt til Olson, fant ut at skulle han komme videre, måtte han skaffe seg utdanning. Det var det blitt lite av hjemme i Alvdal. For oppsparte midler satte han seg noen uker på skolebenken, før han vendte tilbake til Lankin. Her startet han en jernvarehandel, ble etter hvert også postmester, fredsdommer, kommunal tillitsmann og bestyrer for stedets kornmagasin, blant annet. Sjøl om han lyktes og ble en holden mann, glømt han aldri hvor han kom fra, og både som handelsmann og

Øverst fra venstre: Posthuset i Lanken som Olson bygget. — Koramagasinet i Lanken. — Postmesteren ved skranken. — Familien Olsons første trehus. — Iver Olsons første forretning i Lanken. — På skolen, i sitt 43. år (Iver Olson under X).

Fra avisartikkel i Arbeiderbladets Lørdagsmagasin 15.10.1938, skrevet av Kaare Halvorsen.

som offentlig tjenestemann sto han på de fattiges side mot griske handelsmenn og spesielt brennevinshandlerne, eller «blodiglerne» som han kalte dem.

Til tross for slit og mye motgang i begynnelsen, må historien om Iver Olson så langt sies å være en solskinnshistorie, drømmen som ble virkeliggjort. Men det hadde kostet. Brått falt han sammen og fikk et lengre sjukehusopphold. Deretter fulgte han legenes råd, og etter 42 år i Amerika reiste han til Norge for å kvile ut. Han forsøkte både to og tre ganger å ta opp igjen virksomheten i Amerika, men måtte til slutt gi opp da han ble rammet av spanskesjuka. Han fikk realisert eiendommene sine på det mest gunstige tidspunktet da første verdenskrig brøt ut. Valutasvingningene både i dollar og kroner førte til at han kunne slå seg ned i Norge igjen som en meget velholden mann. Han skal ha bodd ei tid i Alvdal, men måtte flytte da klimaet ble for hardt.

Lillehammer ble hjemstedet hans. Her levde han et tilbaketrukket liv, ble observert som en ivrig tilskuer og tilhører på kulturelle arrangementer, og delte raust ut av formuen sin til folk som var kommet i økonomiske vanskeligheter og til ungdom som ville skaffe seg utdanning, men hadde lite penger hjemmefra. Så brukte han mye tid til å lese, og skrev ned noen av opplevelsene sine i Amerika. Disse publiserte han som artikler i Kongsberg Dagblad og Buskerud Blad. Han døde 88 år gammel på Røde Kors i Lillehammer i 1942. Han testamenterte 13 000 kroner til Alvdal kommune, halvparten til Alvdal pleiehjem og halvparten til Alvdal fattigkasse.

Dortin Dalstrøen

Dortin Dalstrøen ble født 3. mars 1899 i Brydalen av foreldrene Martin Hansen Granrøsten og Oline Olsdatter Broen, men vokste opp hos Torine og Brynjulf Hokstad på garden Dalstrøen i Tyllidalen. Dortin tok

navn etter garden. Han flyttet seinere til Tynset og ble med tida forretningsfører i Tynset trygdekasse. Fra barndommen av var han plaget av svak helse som et resultat av at han tidlig ble rammet av sjukdom.

Dortin Dalstrøen som ung sammen med fosterforeldrene Brynjulf (Hokstad) Dalstrøen og Torine (Ansteinsdatter Eggen) Dalstrøen, og Brynjulfs mor Brynhild. Foto: ukjent/Anno Musea i Nord-Østerdalen, MINØ.020270

Dortin var en vitebegjærlig person, skaffet seg store kunnskaper på flere områder og var aktivt med i lags- og foreningsarbeid. Som litterært interessert var han mangeårig leder av styret for Tynset folkebibliotek, og ble ofte benyttet som oppleser og taler i foreninger. Han lærte seg noe engelsk, og fra Tyllidalen tok han i

mellomkrigstida flere turer over fjellet til Tronsvangen i Alvdal for å snakke med Swami Sri Ananda Acharya, Baral, professor og indisk buddhist, på setra Gaurisan- kar. Baral ga Dalstrøen et par av sine bøker, som ble nøye studert. Seinere ble Dalstrøen også kjent med, og god venn av, Einar Beer, Barals følgesvenn og arvtaker av tanken om et fredsuniversitet på Tronden. Dalstrøen tok på seg jobben som regnskapsfører for forlaget Brahmaku Gavefond Forlag i Alvdal, og besøkte Beer bare ti dager før sin død 23. mars 1960. Einar Beer skrev en lengre nekrolog over Dalstrøen i Fjell-Ljom.

Trond Fjeld

Det har ikke vært mulig å finne ut hvordan Iver Olsen Steihaug, Iver Olson, kom i kontakt med Dortin Dalstrøen. De kan muligens ha truffet hverandre i den perioden Iver Olson bodde i Alvdal etter hjemkomsten fra Amerika. Da holdt han til i ei seterstue på Tronsvangen. Per Arnfinn Bergebakken skriver i boka Sætrene på Østkjølen i Alvdal at han så Iver Olson «rusle rundt i sætergrenda, iført kvit jakke og hatt – uten å måtte arbeide.» Seinere fikk han vite at det var snakk om en «velholden» mann. Dortin Dalstrøen og Iver Olson kan ha truffet hverandre under ett av Dalstrøens mange besøk hos Baral på Tronsvangen. Uansett, Iver og Dortin kom til å bli kjent, og det endte med at Dortin fikk alt Iver hadde skrevet om oppholdet i Amerika. Det ble så Dortins oppgave å redigere og skrive sammen historien. Dette gjorde han i tett samarbeid med Iver Olson, og i 1933 kom boka ut. De må ha holdt tett om samarbeidet, for ingen av anmelderne kom i første omgang på sporet av dem. I forordet skriver Trond Fjeld at han «...har fått oversendt notatene og utarbeidet dem i bokform...», og «Jeg sender med dette ut

«Landet som lokket» i takknemlig erindring om min umevnte venn, først for de manuskripter han elskverdig har overlatt meg, dernest for all hjelp og veiledning ved utgivelsen av boken.» En journalist, Kaare Halvorsen, som skrev en artikkel om Iver Olson i Arbeiderbladets ukemagasin Lørdagskvelden 15. oktober 1938, mente det var Olson sjøl som hadde skrevet boka. Det var flere anmeldere som hadde samme oppfatningen, til tross for at forordet skulle tilsi noe annet. Etter hvert ble det likevel kjent hvordan boka var blitt til.

Dortin Dalstrøen. Foto: ukjent/Tom Dahlstrøen

I «Anonymer og Pseudonymer i litteraturen 1931 – 1935» utgitt i 1940 står Trond Fjeld oppgitt som synonym for Dorthin Dahlstrøen. Da Dortin Dalstrøen fylte 50 år i 1949, skrev Østerdølen at han hadde gitt ut ei «folkeliivsskildring» under psevdonymet Trond Fjeld. Da det ikke er kjent at han hadde skrevet andre bøker, er det trolig

«Landet som lokket» det refereres til. Dortin Dalstrøens valg av psevdonym kunne knapt vært mer treffende. Både kilden og forfatteren var vokst opp med Tronden som nærmeste nabo.

Kilder

- Aviser: Arbeiderbladet, Arbeidets Rett, Austland, Buskerud Blad, Fjell-Ljom, Kongsberg Dagblad, Laagendalsposten, Østlendingen, Østerdølen
- Bergebakken, Per Arnfinn: Sætrene på Østkjølen i Alvdal. 2005.
- Eggset, Alf: Alvdal Bygdebok B 1. Alvdal kommune 2011.
- Grandum, Bjarne: Tyllidalen Brydalen bygdebok B I Gard og ætt. 1997.
- Trond Fjeld: Landet som lokket. Oslo 1933.